

**UCHWAŁA NR 0007.XIX.257.2020
RADY MIEJSKIEJ W ŻMIGRODZIE**

z dnia 29 września 2020 r.

w sprawie przyjęcia "Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Żmigród" na lata 2020-2023".

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9) i art. 18 ust. 2 pkt 15) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1, ust. 2, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.), Rada Miejska w Żmigrodzie uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjąć do realizacji Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Żmigród na lata 2020-2023 stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Żmigród.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

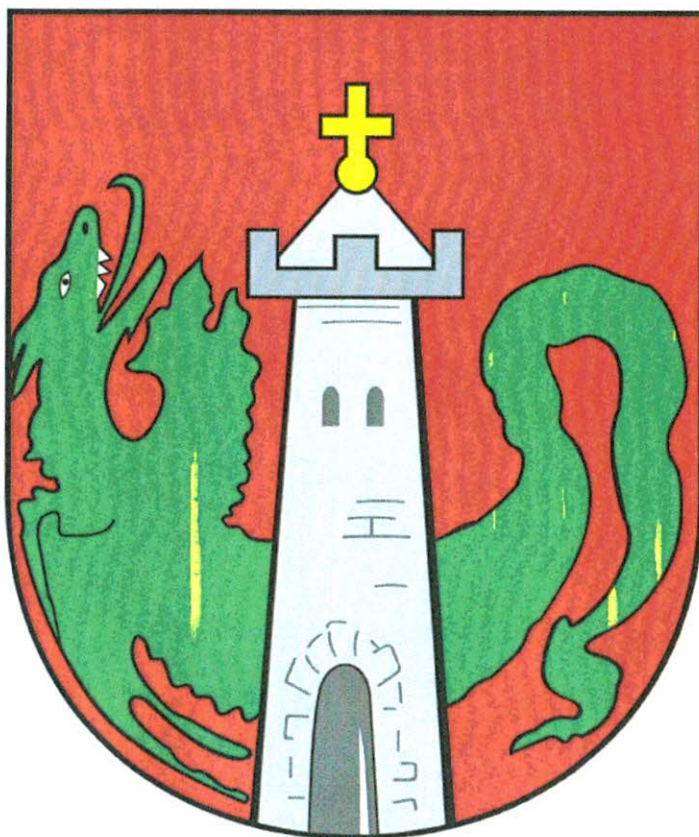
Przewodniczący Rady
Miejskiej w Żmigrodzie

mgr inż. Jan Czyżewicz

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

GMINY ŻMIGRÓD

NA LATA 2020 - 2023

ŻMIGRÓD 2019/2020

SPIS TREŚCI

str.

Wstęp.....	4
1. Położenie i krótka charakterystyka gminy.....	4
2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	7
3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	8
4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	9
5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	16
5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	16
5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury.....	16
5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020.....	17
5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020.....	17
5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	18
5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.....	19
5.2.1 Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego.....	19
5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego....	21
5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego.....	22
6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	23
6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejstru zabytków.....	23
6.2. Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków.....	24
6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	36
6.4. Zabytki archeologiczne.....	38
6.4.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.....	38
6.4.2. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i krótką analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.....	44
6.4.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.....	49
7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	51
7.1. Uwarunkowania wynikające ze <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy</i>	51
7.2. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania	

przestrzennego gminy.....	59
8. Charakterystyka zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków....	62
9. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	73
9.1. Gminna ewidencja zabytków.....	73
9.2. Edukacja i promocja w zakresie ochrony zabytków.....	74
9.3. Działania zmierzające do poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.....	75
9.4. Określenie zasobów zabytkowych, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych itp.	78
9.5. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.....	81
10. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	81
11. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	82
12. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	83

Wstęp

Podstawowym założeniem *Programu opieki nad zabytkami dla gminy Żmigród na lata 2020-2023* jest ukierunkowanie działań lokalnego samorządu na poprawę stanu zachowania i utrzymania środowiska kulturowego. W ostatnich latach, dla realizacji tego założenia, coraz większy nacisk kładzie się na aktywizację lokalnych środowisk samorządowych. W ramach budowy nowoczesnego oblicza społeczeństwa, dostrzega się potrzebę pogłębiania świadomości społeczeństwa w oparciu o fundamenty miejscowych tradycji kulturowych. Lokalna tradycja jest szczególnie cennym dziedzictwem kulturowym, składa się ze splotu wydarzeń (kontekst dziejowy, historie poszczególnych ludzi, grup społecznych), zachowanych pamiątek (zabytki architektury i budownictwa, zabytki ruchome, zabytki archeologiczne). Miejscowa historia zaś, najczęściej dotycząca poszczególnych rodzin czy niewielkich grup społecznych, przenosi się na dzieje regionu. Opieka nad dziedzictwem kulturowym powinna zatem leżeć u podstaw budowania nowoczesnego społeczeństwa, świadomego swojej przeszłości, która w oczywisty sposób pomaga definiować tożsamość kulturową jako wartościowy składnik struktury współczesnej cywilizacji.

1. Położenie i krótka charakterystyka gminy

Gmina Żmigród położona jest w północno-wschodniej części województwa dolnośląskiego, w odległości ok. 50 km od jego stolicy, Wrocławia. Posiada status gminy miejsko-wiejskiej, o charakterze rolniczo-przemysłowym. Stanowi jedną z sześciu gmin, największą terytorialnie, tworzących powiat trzebnicki, zajmując północno – zachodnią część, w odległości nieco ponad 20 km od Trzebnicy. Siedzibą władz samorządowych jest miasto Żmigród, rozlokowane nad rzekami Barycz i Sącicznica. W latach 1975 –1998 gmina położona była w ówczesnym województwie wrocławskim.

Według danych GUS za 2017 r., powierzchnia gminy wynosi 292,14 km², co stanowi 28,49% powierzchni powiatu i 1,5% powierzchni województwa. Użytki rolne zajmują ponad 60% powierzchni gminy, wody powierzchniowe 4,5%, a tereny leśne pochłaniają 29% - porastając głównie północną i wschodnią część gminy. Z uwagi na cenne obszary przyrodnicze znaczna część gminy została objęta ochroną m.in. w ramach Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy” i występujących na jego terenie rezerwatów przyrody, również Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 – obszar specjalnej ochrony ptaków „Dolina Baryczy” oraz specjalny obszar ochrony siedlisk – „Ostoja nad Baryczą”, włączonych także do sieci ECONET.

Gmina zamieszkiwana jest przez 14729 mieszkańców (wg GUS 2017 r.) Gęstość zaludnienia wynosi 50 os./1km² i jest to wskaźnik znacznie niższy niż w powiecie (77 osób na 1 km²). Strukturę osadniczą tworzy miasto i 30 wsi sołectkich: Barkowo, Borek, Borzęcin, Bychowo, Chodlewo, Dębno, Dobrosławice, Garbce, Gatka, Grądzik, Kanclerzowice, Karnice, Kaszyce Milickie, Kędzie, Kliszkowice, Korzeńsko, Książęca Wieś, Laskowa, Łapczyce, Morzęcino, Niezgoda, Osiek, Powidzko, Przedkowice, Przywsie, Radziądz, Ruda Żmigrodzka, Sanie, Węglewo, Żmigródek, obejmujących 45 miejscowości.

Gmina sąsiaduje z jednostkami samorządowymi, które administracyjnie należą do czterech powiatów z województwa dolnośląskiego oraz jedną gminą z województwa wielkopolskiego.

- od zachodu z gminą Wąsosz, z powiatu górowskiego,
- od południowego zachodu z gminą Wińsko, z powiatu wołowskiego,
- od południa z gminami Trzebnica i Prusice, z powiatu trzebnickiego,
- od wschodu z gminą Milicz, powiatu milickiego,
- od północy z gminą Rawicz, z powiatu rawickiego, w województwie wielkopolskim.

Jednostki osadnicze łączy sieć dróg gminnych i powiatowych. Przez tereny gminy wiodą również dwie drogi wojewódzkie: nr 339 – prowadząca w kierunku Wołowa oraz nr 439 relacji Żmigród – Milicz. Przebiegają tutaj także droga krajowa nr 5 relacji Wrocław – Poznań i droga ekspresowa S5. Gminę przecina też dwutorowa linia kolejowa nr 271 relacji Wrocław – Poznań.

Według regionalizacji fizycznogeograficznej prof. Jerzego Kondrackiego, gmina położona jest w makroregionie Obniżenie Milicko-Głogowskie, w mezoregionie Kotlina Żmigrodzka. W jej obrębie występują mniejsze jednostki: Kotlina Środkowej Baryczy zajmująca północną i środkową część gminy, Równina Prusicka zajmująca większą część południowej części gminy, Równina Czeszowska obejmująca tylko fragment południowo-wschodniej części gminy. Kotlina Żmigrodzka stanowi rozległe obniżenie utworzone w starszym plejstocenie. Obszar gminy położony jest na wysokości około 100 m n.p.m. i nieznacznie obniża się w kierunku północnym i zachodnim. Rzeźba terenu jest mało urozmaicona. Przeważają tereny płaskie urozmaicone wydłami i płytkimi wcięciami dolinek cieków wodnych. Gmina jest zasobna w wody powierzchniowe. Główną rzeką jest Barycz, będąca prawostronnym dopływem Odry, posiadająca liczne dopływy, w tym Orłę i Sąsiecznicę przepływające przez teren gminy. Występują też liczne rowy melioracyjne, kanały i duże kompleksy stawów

hodowlanych, z których największymi są Staw Niezgoda, Jamnik i Stary Łososiowy. Na terenie gminy występują udokumentowane zasoby bogactw naturalnych: gaz ziemny, eksploatowany w złożach Radziądz i Borzęcin oraz pospolite kopaliny: złoża piasków, żwirów i ilów ceramiki budowlanej, eksploatowane na lokalne potrzeby.

Ślady osadnictwa na terenie gminy sięgają epok prehistorycznych. Intensyfikacja osadnictwa nastąpiła w czasach średniowiecznych i taką metrykę posiada większość miejscowości w gminie, w tym te, w których znajdują się najcenniejsze obiekty zabytkowe: Powidzko wzmiankowane jest w dokumencie z 1218 r., Radziądz z 1245 r., Kanclerzowice w 1301 r., Bychowo wymieniane jest w 1305 r., Korzeńsko w 1315 r., zaś Barkowo w 1335 r. Natomiast najstarsza osada, przy przeprawie przez Barycz na szlaku z Wrocławia do Poznania, znajdowała się w miejscu obecnego Żmigródka. Wspomina ją bulla papieża Hadriana IV z 1155 r. Miasto Żmigród powstało w 1253 r.; lokowane naprzeciw osady starszej przez księcia wrocławskiego Henryka III. Do czasów obecnych zachował się jego średniowieczny układ o kształcie zbliżonym do owalu, z prostokątnym rynkiem i historyczną zabudową oraz wychodzącymi z niego ulicami, które zbiegają się w miejscach, gdzie do 1819 r. stały bramy miejskie. Miasto sukcesywnie rozwijało się ekonomicznie i urbanistycznie, zostawszy znaczącym ośrodkiem życia miejskiego na pograniczu dolnośląsko-wielkopolskim, które przez wiele lat stanowiło obszar rywalizacji, wyznaczało podział zaborów i podziałów kulturowych. Na przestrzeni dziejów tereny te zmieniały przynależność, dzieląc losy polityczne Śląska. Do 1294 r. należały do Piastów śląskich, wpraw w księstwie wrocławskim, następnie głogowskim i oleśnickim (od 1329 jako lenno króla czeskiego), a od 1348 r. pod bezpośrednim zwierzchnictwem króla Czech, następnie, od 1526 r. dostały się pod władzę dynastii habsburskiej. W wyniku wojen śląskich między Austrią i Prusami znalazły się w Królestwie Prus, od 1871 r. w granicach Cesarstwa Niemieckiego i następnie w III Rzeszy, by w 1945 r. powrócić do Polski.

W 1492 r. z Księstwa oleśnickiego zostało wydzielone żmigrodzkie wolne państwo stanowe, od 1742 r., po wyniesieniu Franza Adriana Hatzfelda do stanu książęcego, określane mianem księstwa żmigrodzkiego, którego kolejni właściciele wywodzący się z trzech rodów, przyczynili się znacząco do jego rozwoju. W 1512 r. Żmigród został przez króla czeskiego Władysława Jagiellończyka przekazany podskarbiemu Sigismundowi von Kurzbach, we władaniu którego pozostawał do 1592 r. W kolejnych latach należał do rodu

Schaffgotschów, a w latach 1641 – 1945 jego właścicielami był ród Hatzfeldów, którzy pozytywnie zapisałi się w historii miasta i gminy, i za sprawą których tworzyli tu najlepsi w tamtych czasach architekci (Ch. Hacker, C. G. Langhans czy A. Langer) i malarze (F. A. Scheffler). Powstało wtedy wiele budowli świeckich i sakralnych, a rzemieślnicy i mieszczaństwo mieli liczne przywileje. Miasto w swej historii odnotowało również mniej korzystne chwile np. wojny husyckie, zniszczenia w czasie wojny trzydziestoletniej, epidemie i związane z tym wyludnienie, pożary, przemarsze licznych wojsk wielu armii, a w czasie II wojny światowej hitlerowski obóz pracy przymusowej i mord jeńców wojennych oraz liczne tuż powojenne zniszczenia i przesiedlenia ludności, które gruntownie zmieniły obraz etniczny tego regionu. W 1945 r. rozpoczął się nowy, polski etap przemian społeczno-gospodarczych, a dzięki ogromnemu wysiłkowi nowych mieszkańców Żmigród zaczął ponownie się rozwijać, natomiast obecnie podejmowane działania podnoszą jego atrakcyjność dla mieszkańców, turystów i inwestorów.

Warto nadmienić, iż Żmigród jest miejscem historycznym o znaczeniu międzynarodowym, bowiem pałac Hatzfeldów był miejscem spotkania cara Rosji Aleksandra I oraz króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III, którzy wraz z posłami angielskim i austriackim opracowywali w lipcu 1813 r. plan ostatecznego pokonania Napoleona. Ustalenia przeszły do historii jako „Trachenberger Protokoll” - protokół żmigrodzki.

Wykształcony na przestrzeni wieków dorobek kultury materialnej, którego zasoby przetrwały w gminie do czasów obecnych, również dziedzictwo niematerialne – tradycja, obrzędy, muzyka ludowa, postaci i zdarzenia historyczne - są wyrazem troski władz samorządowych, aby poznały je kolejne pokolenia, dają również podstawę do kreowania nowych propozycji turystycznych, promocyjnych i generujących wzmacnianie lokalnych więzi społecznych.

2. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem *Programu opieki nad zabytkami gminy Żmigród na lata 2020-2023* jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego na poprawę stanu zachowania i utrzymania zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Cele te określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami – zadania i kompetencje organu gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019, poz. 506 ze zm.).

Zgodnie z art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r., poz. 282), która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:

- a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
- b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach

zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),

c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),

d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22, ust. 4),

e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32, ust. 1, pkt 3 i ust. 2),

f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33, ust. 1 i 2),

g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71, ust. 1 i 2)

h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81),

i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87, ust. 1).

j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

4. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte zostały w szeregu dokumentach:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Zgodnie z art. 5, art. 6 ust. 1 Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego, zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu

polskiego, jego trwania i rozwoju. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa art. 86 ustawy.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r., poz. 282)

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w kraju, określa politykę zarządzania zabytkami, wyznacza główne zadania państwa i właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, formy ochrony zabytków.

Użyte w art. 3 ustawy określenia oznaczają:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii

i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W art. 5 zdefiniowane zostało pojęcie opieki nad zabytkami, która sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku. Polega ona

w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku wraz z jego otoczeniem w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ze względu na bardzo zróżnicowany charakter obiektów, które mogą być zabytkami, w art. 6 przedstawiono przykładowe wyliczenie z podziałem na zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi, działami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego, obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi, cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni, miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi, przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub

tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wyróżnia (w art. 7) następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zgodnie z art. 36 ust. 1, pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, w tym prac polegających na usunięciu drzewa lub krzewu z nieruchomości lub jej części będącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16 b i 16 c ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust.1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą

zaprojektowanej zieleni;

12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa można prowadzić prace konserwatorskie i restauratorskie oraz badania konserwatorskie na podstawie pozwolenia wydanego przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego.

Tryb wydawania pozwoleń na prace przy zabytkach określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2018 r., poz. 1609 ze zm.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r., poz. 506 ze zm.)

Zgodnie z art. 7, ust. 1, pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. spraw kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019, poz. 1396 ze zm.)

Ustawa określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity: Dz. U. z 2020, poz. 55)

Zgodnie z art. 83 a, ust. 1 ustawy, zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków - wojewódzki konserwator zabytków.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r., poz. 293)

Zapisy ustawy określają, iż podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Ustawa nakłada na samorządy obowiązek zawiadomienia konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studium i planów zagospodarowania przestrzennego, uwzględnienia wniosków konserwatorskich oraz uzgodnienia dokumentów.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r., poz. 65)

Ustawa określa (w art. 13 ust 4.), iż pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, stanowiącej własność jednostki samorządu terytorialnego i Skarbu Państwa. Zgodnie z art. 13 ust. 5 sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Zgodnie z art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50 % (art. 68). Właściwy organ, może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr z 2019 r., poz. 1186 ze zm.)

Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust. 2.

Obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz utrzymywać w należyłym stanie technicznym i estetycznym, nie dopuszczając do

nadmiernego pogorszenia jego właściwości użytkowych i sprawności technicznej, w szczególności w zakresie związanym z wymaganiami ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.
Art. 30 ust. 2.

Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 30 ust. 7.

Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 39 ustawy określa, iż:

- prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków,
- pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków,
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów nie wpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

5.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

5.1.1. Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21.09.2004 r.)

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego regionów w Polsce poprzez m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywną ochronę zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków

w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa z sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych.

5.1.2. Strategia rozwoju kraju 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25.09.2012 r.)

Strategia rozwoju kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzeniu odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększeniu ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych (digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego).

Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego są również ważnym czynnikiem rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, wpływają na budowanie silnej pozycji ośrodków miejskich.

5.1.3. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 (przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r.)

Głównym celem *Strategii rozwoju kapitału społecznego* jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród

kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.

W *Strategii* podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

5.1.4. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 przyjęty został Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

W *Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022* dokonano ewaluacji Krajowego Programu na lata 2014-2017. Sprawozdanie końcowe z oceny realizacji wybranych elementów Programu zostało zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod adresem: www.kultura.gov.pl.

Na podstawie wyników ewaluacji i doświadczeń towarzyszących realizacji Programu na lata 2014-2017, przy przygotowywaniu Programu na lata 2019-2022 położono szczególny nacisk na zmiany w warstwie:

- 1) poprawy struktury zarządzania, monitoringu i ewaluacji Programu,
- 2) wyraźnego powiązania wskaźników realizacji Programu z konkretnymi zadaniami, zaplanowanymi jako elementy realizacji kierunków działania i celów szczegółowych.

W przyjętym dokumencie określony został cel główny, jakim jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Celowi głównemu przyporządkowano trzy cele szczegółowe oraz kierunki działania i zadania:

1. Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym:

- szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym,
- merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach,

- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym:

- wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich,

- ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich,

- wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego,

- powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami:

- upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego:

- podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

3. Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości:

- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami,

- tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami:

- program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

5.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

5.2.1. Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego

Przyjęta przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego Uchwałą Nr XXXII/932/13 z dnia 28 lutego 2013 r. *Strategia Rozwoju Województwa*

Dolnośląskiego 2020 określa główne cele rozwoju województwa i działania samorządu wojewódzkiego, wśród których uwzględniono zachowanie wartości środowiska kulturowego, kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.

W dniu 31 października 2018 r. Zarząd Województwa Dolnośląskiego, uchwałą nr 6146/V/18, przyjął *Plan Wykonawczy Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030*. Głównym celem Planu Wykonawczego SRWD 2030 jest uporządkowanie działań prowadzących do skutecznej realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030, efektywnego wydatkowania środków krajowych i europejskich oraz ułatwienia monitoringu osiągniętych postępów.

W przeprowadzonej analizie SWOT wskazano mocne strony regionu związane z ochroną dziedzictwa kulturowego:

- różnorodność zachowanego dziedzictwa kulturowego, w tym duża liczba zabytków o wysokiej klasie artystycznej i znaczeniu historycznym (obiekty na liście UNESCO, pomniki historii, parki kulturowe),
- gęsta sieć miast o zachowanym historycznym układzie urbanistycznym i dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi,
- największa w skali kraju liczba zabytków nieruchomych i archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Wskazano również słabe strony regionu, wśród których wymienia się m.in. znaczną dewastację nieużytkowanych zabytkowych obiektów przemysłowych i kolejowych, negatywne przekształcenia historycznych układów przestrzennych miejscowości, wprowadzanie nowej zabudowy oderwanej od miejscowej tradycji budowlanej oraz modernizację zabytkowych obiektów bez poszanowania znaczenia wartości zabytków.

Założony w *Strategii* cel nadrzędny, określony jako „Harmonijny rozwój regionu i wysoka jakość życia dolnośląskiej społeczności” realizowany będzie poprzez cele strategiczne, wśród których wymieniono „Odpowiednie wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego”. Cel operacyjny „Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego” ma być realizowany poprzez:

- wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie,
- wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji,
- wsparcie zagospodarowywania i udostępniania na cele turystyki lub kultury

najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

5.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego. Perspektywa 2020 przyjęty został przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego Uchwałą Nr XLVIII/1622/2014 z dnia 27 marca 2014 r. Dla ochrony i odnowy zasobów dziedzictwa kulturowego z uwzględnieniem ochrony zasobów przyrodniczo-krajobrazowych przyjęto następujące podstawowe kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego:

1) harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz poprawę stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych, realizowane przy uwzględnieniu następujących zasad:

- zachowania i odnowy walorów oraz cech krajobrazu kulturowego w miejscach o szczególnym znaczeniu dla tożsamości regionu,
- ochrony miejsc o wysokich wartościach kulturowych i przyrodniczo-krajobrazowych oraz zachowanej historycznej strukturze przestrzennej,
- zintegrowanego podejścia do waloryzacji, ochrony i zagospodarowania przestrzennego zasobów kulturowych;

2) ochrona oraz poprawa stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych, realizowana przy uwzględnieniu następujących zasad:

- uwzględniania w dokumentach strategicznych i planistycznych stref koncentracji zasobów dziedzictwa kulturowego, wymagających szczególnej ochrony ich wartości kulturowych i krajobrazowych,
- prowadzenia kompleksowych rewitalizacji zespołów zabytkowych z możliwością wprowadzania nowych funkcji do obiektów zabytkowych,
- eksponowania w sylwetach miejscowości dominant architektonicznych i ochrony wglądów na nie,
- ochrony obiektów ujętych w rejestrach i ewidencjach zabytków, w tym zwłaszcza obiektów usługowych, produkcyjnych, a także dworców i przystanków kolejowych oraz wiaduktów i tuneli,
- ochrony stanowisk archeologicznych o zachowanych formach krajobrazowych.

5.2.3. Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego

Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2016-2020 przyjęty został Uchwałą Nr XXIII/687/16 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 czerwca 2016 r. (Dz. Urz. Województwa Dolnośląskiego z dnia 22.07.2016 r., poz. 3706).

Myślą przewodnią opracowania *Programu* było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Program określił stan, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami, wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, edukacyjnych i promocyjnych.

Przyjęta w dokumencie wizja rozwoju „Wielokulturowe dziedzictwo Dolnego Śląska stanowi fundament nowoczesnego i otwartego regionu europejskiego” ma być realizowana poprzez cel strategiczny „Zachowanie i zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia tożsamości Dolnego Śląska”, któremu przyporządkowano cele operacyjne i priorytety:

1. Poprawa skuteczności ochrony i stanu zachowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa;
 - rozpoznanie stanu zachowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa,
 - wsparcie finansowe działań związanych z ratowaniem zabytków.
2. Wzmocnienie tożsamości Dolnoślązaków, a tym samym ich zaangażowania i akceptacji dla działań podejmowanych w celu ochrony dziedzictwa kulturowego;
 - kształtowanie tożsamości regionalnej poprzez działania edukacyjne i promocyjne,
 - wzmocnienie zaangażowania społecznego w zakresie opieki nad zabytkami.
3. Efektywne i zintegrowane zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska w oparciu o pełną wiedzę i kompetencje wielu podmiotów;
 - budowanie i wzmocnianie współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego,
 - budowa zintegrowanego systemu informacji i monitoringu jako narzędzia wspomagania procesu decyzyjnego w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.
4. Wykorzystanie potencjału zasobów dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia siły ekonomicznej województwa, instytucji i osób;
 - wzmocnienie marki regionu w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego,

- wzmocnienie znaczenia ekonomicznego sektorów związanych z opieką nad zabytkami.

6. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

6.1. Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy wpisane do rejestru zabytków

BARKOWO

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. MARCINA, 1787 r.

Rejestr zabytków nr A/3638/1960 z dnia 24.09.1969 r.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. fil. katolicki p.w. św. Antoniego, 1829 r.

Rejestr zabytków nr A/5861 z dnia 14.02.2013 r.

BYCHOWO

KOŚCIÓŁ FIL. P.W. ŚW. JANA NEPOMUCENA, 1726 r.

Rejestr zabytków nr A/3646/1164 z dnia 02.12.1964 r.

KANCLERZOWICE

SPICHLERZ FOLWARCZNY, pocz. XIX w.

Rejestr zabytków nr A/3641/1540 z dnia 25.02.1966 r.

KORZEŃSKO

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚW., 1722-1725 r.,

ul. Kasztanowa

Rejestr zabytków nr A/3645/1166 z dnia 02.12.1964 r.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. katolicki pom. p.w. św. Jana Pawła II, 1861 r.,

ul. Topolowa

Rejestr zabytków nr A/5995 z dnia 02.03.2016 r.

CMENTARZ EWANGELICKI, 1 ćw. XIX w., ul. Topolowa

Rejestr zabytków nr A/3632/514/W z dnia 26.09.1983 r.

POWIDZKO

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA:

a. kościół, 1787-1791 r.,

Rejestr zabytków nr A/3635/1168 z dnia 02.12.1964 r.

b. brama, 4 ćw. XVIII w.,

Rejestr zabytków nr 350/511/1-49 z 1985 r. (rejestr zabytków ruchomych)

RADZIĄDZ

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. KAROLA BOROMEUSZA, 1727-1735 r., ul. Szkolna

Rejestr zabytków nr A/3642/1546 z dnia 25.02.1966 r.

ŻMIGRÓD

OŚRODEK HISTORYCZNY MIASTA, XIII w.

Rejestr zabytków nr A/1852/388 z dnia 25.11.1956 r.

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY, 1597-1607 r., 1723 r., 1871 r., ul. Kościelna

Rejestr zabytków nr A/3640/1171 z dnia 02.12.1964 r.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. fil. katolicki p.w. św. Stanisława Kostki,

1854 – 1858 r., ul. Rybacka

Rejestr zabytków nr A/743 z dnia 28.03.2006 r.

ZESPÓŁ PAŁACOWY, ul. Parkowa:

a. pałac Hatzfeldów (trwała ruina), 1655-1660 r., 1683 r., 1706-1708 r., 1762-1765 r., 2 poł. XIX w.,

Rejestr zabytków nr A/3636/317 z dnia 18.07.1956 r.

b. wieża kasztelańska, ok. 1560 r., 1640-1643 r., 1831-1847 r.,

Rejestr zabytków nr A/3637/414 z dnia 26.01.1957 r.

c. park, XVII-XIX w.

Rejestr zabytków nr A/3633/423 z dnia 19.10.1978 r.

W rejestrze zabytków figuruje również nieistniejąca stodoła w Radziądzu z poł. XVIII w., wymagająca wykreślenia z tegoż rejestru; rej. zab. nr 426/W z dnia 19.10.1978 r.

6.2. Wykaz zabytków nieruchomości ujętych w gminnej ewidencji zabytków

BARKOWO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XI – XII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARCINA:

a. kościół, 1787 r.,

b. cmentarz przykościelny, XIV w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, ob. fil. katolickiego p.w. św.

Antoniego:

a. kościół, 1829 r.,

b. cmentarz przykościelny, 1830 r.

CMENTARZ KATOLICKI, XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

DOM NR 1, ok. 1900 r.

ZAGRODA NR 36:

a. dom ludowy, ob. mieszkalny, ok. 1915 r.

b. brama, ok. 1915 r.

DWORZEC KOLEJOWY, ob. dom nr 46, ok. 1905 r.

DOM NR 50, ok. 1920 r.

DOM, ob. plebania nr 68 a, k. XIX w.

SZKOŁA, nr 75, k. XIX w.

BARKÓWKO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. dom nr 7, 2 poł. XIX w.,

b. dom nr 7a, 2 poł. XIX w.,

c. budynek gospodarczy (obora, spichlerz), k. XIX w.,

d. obora, 1898 r.

ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:

a. dworzec, ob. dom nr 26, ok. 1910 r.

b. budynek gospodarczy, ok. 1910 r.

DOM NR 3, 2 poł. XIX w.

BOREK

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

STODOŁA w zagrodzie nr 20, k. XIX w.

BORZĘCIN

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w., XIX/XX w.

KAPLICA P.W. ŚW. JADWIGI, 1912 r.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. dom nr 46/46 a, XIX/XX w.

b. obora, pocz. XX w.,

c. magazyn, XIX/XX w.

DOM NR 23, 2 poł. XIX w.

STODOŁA w zagrodzie nr 32, 2 poł. XIX w.

BUKOŁOWO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY PRZYSIÓŁKA, XIII w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. spichlerz, XIX/XX w.,

b. dom mieszkalno-gospodarczy nr 8, XIX/XX w.

BYCHOWO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA FIL. P.W. ŚW. JANA NEPOMUCENA:

a. kościół, 1726 r.,

b. cmentarz przykościelny, XIV w.

DOM NR 12, 12 a, 12 b, ok. 1910 r.

ZAGRODA NR 20:

a. młyn, pocz. XX w.,

b. stodoła, k. XIX w.

BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 87, pocz. XX w.

SZKOŁA, ob. dom nr 90, ok. 1910 r.

CHODLEWO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

CZARNY LAS

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

DOM NR 5, 1895 r.

DĘBNO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

DOM NR 19, ok. 1910 r.

LEŚNICZÓWKA, ob. dom nr 23, ok. 1910 r.

DOBROŚLAWICE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

SZKOŁA, ob. świetlica nr 19, ok. 1915 r.

ZAGRODA NR 37:

a. dom, ok. 1910 r.

b. ogrodzenie z bramą, ok. 1910 r.

GARBCE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

CMENTARZ EWANGELICKI, 2 poł. XIX w.

ZESPÓŁ MŁYNA NR 5:

a. dom, ok. 1920 r.,

b. młyn parowy, ob. elektryczny, 1921 r.,

c. kotłownia, 1921 r.,

d. budynek gospodarczy, ok. 1920 r.

DOM LUDOWY, ob. mieszkalny nr 63, ok. 1920 r.

GATKA

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

DOM NR 2, XIX/XX w.

DOM NR 4, 2 poł. XIX w.

DOM NR 10, k. XIX w.

STODOŁA w zagrodzie nr 21, 2 poł. XIX w.

REMIZA STRAŻACKA k/ nr 35, ok. 1910 r.

STODOŁA w zagrodzie nr 37, k. XIX w.

GÓRECZKI

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. stodoła, 1899 r.,

b. obora, k. XIX w.

c. spichlerz, ob. budynek mieszkalno-gospodarczy, 1919 r.

GRĄDZIK

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. dom nr 7, ok. 1905 r.,

b. budynek gospodarczy (obora), ob. mieszkalno-gospodarczy nr 17, pocz. XX w,

c. transformator, ok. 1920 r.

DOM NR 13, 2 poł. XIX w.

KANCLERZOWICE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

a. dom nr 17, k. XIX w.,

b. czworak nr 17 g, k. XIX w.,

c. spichlerz, pocz. XIX w.,

d. wozownia, k. XIX w.,

e. obora, pocz. XX w.,

f. stodoła, k. XIX w.

SZKOŁA, ob. dom nr 27, 1908 r.

STODOŁA w zagrodzie nr 2, 2 poł. XIX w.

STODOŁA w zagrodzie nr 3, 1899 r.

KARNICE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

FOLWARCZNY BUDYNEK GOSPODARCZY - obora, chlewnia, spichlerz,
XIX/XX w.

STODOŁA w zagrodzie nr 9, pocz. XX w.

KASZYCE MILICKIE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ DWORSKI:

a. dwór nr 12, 2 poł. XIX w.,

- b. spichlerz, k. XIX w.,
 - c. stodoła, 1899 r.,
 - d. obora, pocz. XX w.,
 - e. czworak nr 20, pocz. XX w.,
 - f. dwojak nr 29, XIX/XX w.,
 - g. dwojak nr 30, XIX/XX w.
- DOM NR 28, pocz. XX w.

KĘDZIE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, VIII w.

SZKOŁA, ob. dom nr 19, ok. 1915 r.

DOM NR 21, ok. 1920 r.

DOM NR 32, 2 poł. XIX w.

DOM NR 39, ok. 1900 r.

DOM NR 40, ok. 1900 r.

KLISZKOWICE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

DOM NR 2, poł. XIX w.

DOM NR 8, k. XIX w.

DOM NR 10, poł. XIX w.

DOM, ob. świetlica nr 12, ok. 1910 r.

DOM NR 14, ok. 1910 r.

KLISZKOWICE MAŁE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

KORZEŃSKO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚW., ul.

Kasztanowa:

a. kościół, 1722-1725 r.,

b. cmentarz przykościelny, XVI w.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. katolicki pom. p.w. św. Jana Pawła II, 1861 r.,

ul. Topolowa

CMENTARZ KATOLICKI, 2 poł. XIX w., ul. Topolowa

CMENTARZ EWANGELICKI, 1 ćw. XIX w., ul. Topolowa

ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO, ul. Wrocławska 21:

a. dworzec kolejowy, ok. 1915 r.,

b. szalet, ok. 1915 r.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY, ul. Kasztanowa:

- a. rządówka, ob. dom nr 50, k. XVIII w.,
- b. sześciorek nr 44/46, k. XIX w.,
- c. spichlerz, k. XIX w.,
- d. obora, k. XIX w.,
- e. budynek gospodarczy, k. XIX w.

ul. Kasztanowa

DOM LUDOWY NR 1, k. XIX w.

DOM NR 6, k. XIX w.

DOM NR 9, k. XIX w.

SZKOŁA EWANGELICKA, ob. dom nr 14, k. XIX w.

SZKOŁA, ob. plebania nr 31, ok. 1905 r.

PASTORÓWKA, ob. dom nr 78, k. XIX w.

ul. Powstańców Wielkopolskich

DOM LUDOWY, ob. świetlica nr 6, pocz. XX w.

KSIĄŻĘCA WIEŚ

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

STODOŁA w zagrodzie nr 23, ok. 1900 r.

LASKOWA

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

DOM MIESZKALNO-GOSPODARCZY NR 16, 2 poł. XIX w.

ŁAPCZYCE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ PAŁACOWY:

- a. pałac nr 9, k. XIX w.
- b. oficyna nr 10, 2 poł. XIX w.,
- c. obora, k. XIX w.,
- d. spichlerz, k. XIX w.
- e. park i ogród gospodarczy, XVIII-XIX w.

MORZĘCINO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ DWORSKI:

- a. dwór nr 1, 1 poł. XIX w., k. XIX w.,
- b. budynek gospodarczy, ok. 1910 r.,
- c. budynek gospodarczy, ok. 1910 r.,
- d. sześciorek nr 2, ok. 1920 r.

NIEZGODA

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

DOM NR 50, k. XIX w.

ZAGRODA NR 51:

- a. dom, pocz. XX w.,
- b. stodoła, pocz. XX w.

OSIEK

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

STODOŁA FOLWARCZNA, k. XIX w.

OSIEK MAŁY

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

POWIDZKO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA:

- a. kościół, 1787-1791 r.,
- b. brama, 4 ćw. XVIII w.,
- c. mur kościelny, XVIII w.,
- d. cmentarz przykościelny, pocz. XIV w.,
- e. plebania nr 25, 1815 r.,
- f. dom nr 28, 1817 r.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO:

- a. kościół cmentarny (ruina), 1909 r.,
- b. cmentarz, 2 poł. XIX w.

CMENTARZ KATOLICKI, poł. XIX w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. czworak nr 5, XIX/XX w.,
- b. czworak nr 6, 1897 r.,
- c. stodoła (nr 6), k. XIX w.,
- d. spichlerz (nr 5), XIX/XX w.
- e. obora (nr 5), XIX/XX w.

DOM NR 2, pocz. XX w.

WILLA, ob. przychodnia lekarska nr 19, ok. 1920 r.

DOM NR 41, ok. 1910 r.

DOM NR 42, 1918 r.

PRZEDKOWICE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

PRZYWSIE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

POSTERUNEK CELNY, ob. dom nr 22, ok. 1922 r.

RADZIĄDZ

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. KAROLA BOROMEUSZA, ul. Szkolna:

a. kościół, 1727-1735 r.,

b. cmentarz przykościelny, 1735 r.,

c. plebania nr 4, k. XIX w.

CMENTARZ EWANGELICKI, 1 ćw. XIX w., ul. Piaskowa

ul. Gajowa

ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI NR 8:

a. leśniczówka, pocz. XX w.,

b. stodoła, pocz. XX w.

ul. Piaskowa

DOM NR 18, 2 poł. XIX w.

ul. Szeroka

DOM NR 6, 2 poł. XIX w.

DOM NR 25, pocz. XX w.

ul. Szkolna

ZESPÓŁ SZKOLNY NR 1:

a. szkoła ewangelicka, ob. dom, 1890 r.,

b. oficyna, 1890 r.

STODOŁA w zagrodzie nr 17, 1 poł. XIX w.

ul. Żmigrodzka

STODOŁA w zagrodzie nr 1, 2 poł. XIX w.

STODOŁA w zagrodzie nr 20, 2 poł. XIX w.

RUDA ŻMIGRODZKA

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

SZKOŁA, ob. kaplica, mieszkanie nr 16, ok. 1920 r.

BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 33, 2 poł. XIX w.

SANIE

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

DOM NR 12, 2 poł. XIX w.

STODOŁA w zagrodzie nr 20, 2 poł. XIX w.

WĘGLEWO

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. dom nr 2, k. XIX w.
- b. dom nr 3, k. XIX w.
- c. stodoła z oborą, 1898 r.,
- d. spichlerz, 1892 r.,
- e. paszarnia z oborą, k. XIX w.
- f. brama wjazdowa, k. XIX w.

GOŁĘBNIK w zagrodzie nr 10, pocz. XX w.

WIERZBINA

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ŻMIGRÓD

OŚRODEK HISTORYCZNY MIASTA, XIII w.

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. TRÓJCY, ul. Kościelna:

- a. kościół, 1597-1607 r., 1723 r., 1871 r.,
- b. brama, pocz. XX w.,
- c. szkoła katolicka, ob. dom nr 1/1 a, 1827 r.
- d. plebania nr 1 b, 1910 r.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI, ob. fil. katolicki p.w. św. Stanisława Kostki,
1854 – 1858 r., ul. Rybacka

CMENTARZ KATOLICKI, pocz. XIX w., ul. Sportowa

KAPLICA CMENTARNA, XIX/XX w., ul. Sportowa

CMENTARZ EWANGELICKI, ob. park, 1804 r., powiększony 1865 r.,
ul. Sienkiewicza

ZESPÓŁ PAŁACOWY, ul. Parkowa:

- a. pałac Hatzfeldów (trwała ruina), 1655-1660 r., 1683 r., 1706-1708 r., 1762-1765 r., 2 poł. XIX w.,
- b. wieża kasztelańska, ok. 1560 r., 1640-1642 r., 1831-1847 r.,
- c. oranżeria, ob. magazyn, 2 poł. XVIII w.,
- d. ogrodzenie z bramą, ok. 1920 r.,
- e. park, XVII-XIX w.

ul. Batorego

SZKOŁA, nr 2, 1908 r.

DOM NR 8, 1 poł. XIX w.

WIEŻA CIŚNIEŃ, 1906 r.

ul. Kolejowa

ROZDZIELNIA GAZU, ob. dom nr 8, pocz. XIX w.

ZESPÓŁ BUDOWLANY DAWNEJ CUKROWNI, ul. Kolejowa 10:

a. budynek produkcyjny, 2 poł. XIX w.,

b. budynek administracyjny (?), 2 poł. XIX w.,

c. kotłownia z kominem, 2 poł. XIX w.

POCZTA, nr 11, ok. 1910 r.

DOM NR 13, ok. 1870 r.

DOM NR 13 a, XIX/XX w.

ul. Konopnickiej

DOM NR 13, k. XIX w.

ul. Kościelna

DOM NR 3, k. XIX w.

DOM NR 4, k. XIX w.

DOM NR 6, k. XIX w.

DOM NR 8, XIX/XX w.

DOM NR 10, pocz. XX w.

ul. Kościuszki

STODOŁA w zespole domu nr 2, k. XIX w.

DOM NR 4, ok. 1910 r.

MŁYN GOSPODARCZY Nr 15 a, pocz. XX w.

ul. Lipowa

DOM NR 3, pocz. XX w.

DOM NR 4, 1914 r.

DOM NR 6, 1878 r.

ul. Mickiewicza

DOM NR 1-15, ok. 1920 r.

DOM NR 2-12, ok. 1920 r.

ul. św. Jana Pawła II

DOM NR 1, 2 poł. XIX w.

DOM NR 19, ok. 1890 r.

DOM NR 27, ok. 1880 r.

DOM NR 33, k. XIX w.

DOM NR 37 a, 2 poł. XIX w.

DOM NR 38, pocz. XX w.

ul. Powstańców Styczniowych

URZĄD CELNY, ob. dom nr 1, 1 ćw. XIX w.

DOM NR 4, XIX/XX w.

ul. Poznańska

SIEROCINIEC, ob. Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia nr 1:

a. dom mieszkalny, ok. 1833 r.,

b. ogrodzenie, k. XIX w.

DOM NR 2, pocz. XIX w.

STODOŁA w zespole domu nr 4, XIX/XX w.

DOM NR 9, k. XIX w.

DOM NR 11, pocz. XX w.

DOM NR 13, ok. 1905 r.

ul. Rybacka

DOM NR 15, XIX/XX w.

PASTORÓWKA, ob. szkoła, nr 17, 2 poł. XIX w.

DOM NR 33, ok. 1925 r.

ul. Rzeźnicza

ZESPÓŁ BUDYNKÓW DAWNEJ RZEŻNI MIEJSKIEJ NR 6, ok. 1890 r.

ul. Sportowa

DOM NR 20, pocz. XX w.

ul. Spółdzielcza

DOM NR 2, XIX/XX w.

DOM NR 3, XIX/XX w.

ul. Szklana

DOM NR 4, k. XIX w.

ul. Szkolna

DOM NR 1, ok. 1920 r.

DOM NR 2/4, ok. 1920 r.

SZKOŁA, nr 7, 1903 r.

DOM NR 8/10, ok. 1930 r.

DOM NR 9, ok. 1920 r.

SZKOŁA, nr 11, 1913 r.

DOM NR 12, ok. 1925 r.

DOM NR 13, ok. 1920 r.

ul. Wąska

DOM NR 5, XIX/XX w.

ul. Wiejska

DOM NR 10 a, k. XIX w.
DOM NR 16, pocz. XX w.
DOM NR 18, XIX/XX w.
DOM NR 22, pocz. XX w.
KOLEJOWA WIEŻA CIŚNIENÍ, 1909 r.

ul. Wileńska

DOM NR 3, 1 poł. XIX w.
DOM NR 8, ok. 1890 r.

ul. Willowa

ZESPÓŁ SZPITALNY NR 4:

- a. szpital, 1913 r.,
- b. budynek administracyjny szpitala, 1913 r.

SZKOŁA, nr 5, ok. 1925 r.

pl. Wojska Polskiego

DOM NR 1, ok. 1860 r.
DOM, ob. budynek Urzędu Miejskiego nr 2/3, ok. 1830 r.

DOM NR 11, 2 poł. XIX w.
DOM NR 12, 2 poł. XIX w.
DOM NR 15, 2 poł. XIX w.
DOM NR 19, k. XIX w.

pl. Wolności

DOM NR 4, XIX/XX w.
DOM NR 5, XIX/XX w.
DOM NR 6, XIX/XX w.

ul. Wrocławska

DOM NR 13, pocz. XX w.
DOM NR 21, pocz. XX w.
DOM NR 30, XIX/XX w.
DOM NR 45, pocz. XX w.

ul. Zamkowa

DOM NR 2, ok. 1880 r.
DOM NR 5, k. XIX w.

ul. Zielona

ZESPÓŁ DOMU NR 5:

- a. dom, pocz. XX w.,
- b. stodoła, pocz. XX w.

DOM NR 10/11, ok. 1910 r.

ŻMIGRÓDEK

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI, XIII w.

ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a. czworak, ul. Milicka 2, 1896 r.,
- b. sześciorak, ul. Zakładowa 3, k. XIX w.,
- c. dom mieszkalno-gospodarczy, ul. Milicka 10, k. XIX w.,
- d. obora, cielętnik, ul. Zakładowa 2, 1892 r.,
- e. obora, ul. Zakładowa 2, k. XIX w.,
- f. stajnia, ul. Zakładowa 1, k. XIX w.

ul. Główna

STODOŁA w zagrodzie nr 4, pocz. XX w.

ZAGRODA NR 5:

- a. dom, pocz. XX w.,
- b. stodoła, pocz. XX w.,
- c. budynek gospodarczy, pocz. XX w.

DOM NR 7, ok. 1920 r.

DOM NR 11, ok. 1900 r.

STODOŁA w zagrodzie nr 13, pocz. XX w.

STODOŁA w zagrodzie nr 16, pocz. XX w.

STODOŁA w zagrodzie nr 23, 1907 r.

GOSPODA, ob. dom nr 26, ok. 1920 r.

DOM NR 27-27 a, ok. 1920 r.

STODOŁA w zagrodzie nr 43, pocz. XX w.

ul. Milicka

DOM NR 1, ok. 1905 r.

ul. Rawicka

DOM NR 3-3 a, ok. 1920 r.

ul. Wodociągowa

STODOŁA w zagrodzie nr 2, pocz. XX w.

6.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Żmigród do rejestru zabytków wpisanych jest 7 zespołów zabytków ruchomych, stanowiących wyposażenie i wystrój obiektów sakralnych oraz 1 obiekt pojedynczy.

1. Elementy wyposażenia kościoła par. p.w. św. Marcina w Barkowie wpisane

zostały do rejestru zabytków pod nr B/2051/1-15 decyzją z dnia 22.09.2009 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. rzeźby, obrazy, prospekt organowy. Decyzją z dnia 08.03.2018 r. pod nr rejestru B/2621/1-6 wpisane zostały XVIII-wieczne portale stanowiące elementy wystroju zewnętrznego oraz portal z ok. 1780 r. zdobiący otwór drzwiowy prowadzący z prezbiterium do zakrystii.

2. Elementy wystroju i wyposażenia kościoła fil. p.w. św. Jana Nepomucena w Bychowie wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr B/1947/1-31 decyzją z dnia 01.09.2008 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. XVIII- wieczna ambona, elementy ołtarzy, kropielnica, ławki, dzwon z 1869 r.

3. Wyposażenie i wystrój kościoła par. p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Korzeńsku wpisane zostało do rejestru zabytków pod nr 349/509/1-43 decyzją z 1984 r. m.in. barokowy ołtarz główny, ołtarze boczne, prospekt organowy, chrzcielnica, konfesjonały, ławki, portal.

4. Wystrój i wyposażenie kościoła par. p.w. św. Jana Chrzciciela w Powidzku wpisane zostało do rejestru zabytków pod nr 350/511/1-49 decyzją z 1985 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. klasycystyczne ołtarze, ambona, chrzcielnica, późnobarokowy prospekt organowy, lichtarze, figura św. Jana Nepomucena z 1865 r. na murze kościelnym.

5. Elementy wystroju i wyposażenia kościoła par. p.w. św. Karola Boromeusza w Radziedzu wpisane zostały do rejestru zabytków pod nr B/1942/1-47 decyzją z dnia 23.07.2008 r., m.in. barokowy ołtarz główny z rzeźbami i obrazami, ołtarze boczne, ambona, chrzcielnica, prospekt organowy z XIX w., barokowe portale i drzwi.

6. Wyposażenie kościoła fil. p.w. p.w. św. Stanisława Kostki w Żmigrodzie wpisane zostało do rejestru zabytków pod nr 347/399/1-24 decyzją z dnia 09.02.1979 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. neogotycki ołtarz, ambona, prospekt organowy, witraże, portale, drzwi.

7. Wyposażenie i wystrój kościoła par. p.w. św. Trójcy w Żmigrodzie wpisane zostało do rejestru zabytków dwiema decyzjami: nr 346/396/1-45 z dnia 20.10.1978 r. i nr 348/508/1-55 z dnia 11.03.1985 r. W skład wyposażenia wchodzi m.in. neogotycki ołtarz główny, barokowe ołtarze boczne, chrzcielnica, malowidła ściienne, dekoracje stiukowe, konfesjonały, płyty nagrobne, witraże.

8. Obiekt pojedynczy wpisany do rejestru zabytków ruchomych: obraz; rejestr zabytków nr 345/79/1 z dnia 03.03.1972 r.,

6.4. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności człowieka wraz z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przeszłe pokolenia, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić, mądrze i oszczędnie wykorzystywać dla dobra ogółu i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne, dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne, dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni naszej obecnej kultury, którzy z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

6.4.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Żmigród znajdują się następujące stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków:

1. Przywsie, ob. AZP 70-27, st. 40/1, nr rej. zab. 1100/535/Arch z dnia

20.09.1984 r.

- osada - kultura pucharów lejkowatych, neolit
- osada - epoka brązu
- ? - kultura łużycka, pradzieje
- ? - kultura łużycka, pradzieje

2. Korzeńsko, ob. AZP 70-27, st. 48/9, nr rej. zab. 1102/537/Arch z dnia

20.09.1984 r.

- ? - kultura łużycka
- ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, X-XIII w.
- ? - pradzieje

3. Dębno, ob. AZP 70-27, st. 49/2, nr rej. zab. 1101/536/Arch z dnia 20.09.1984 r.

- osada - kultura przeworska, okres wpływów rzymskich
- ślad osadnictwa - kultura łużycka
- ślad osadnictwa – wczesne średniowiecze, X-XIII w.
- ? - pradzieje

4. Dębno, ob. AZP 70-27, st. 56/9, nr rej. zab. 1103/538/Arch z dnia 20.09.1984 r.

- osada – wczesne średniowiecze, X-XIII w.
- osada – pradzieje

5. Dębno, ob. AZP 70-27, st. 58/11, nr rej. zab. 1099/534/Arch z dnia 20.09.1984 r.

- osada - kultura przeworska, późny okres wpływów rzymskich
- osada - pradzieje

6. Dębno, ob. AZP 70-27, st. 59/12, nr rej. zab. 1098/533/Arch z dnia

20.09.1984 r.

- ślad osadnictwa – średniowiecze
- osada - pradzieje

7. Kędzie, ob. AZP 71-26, st. 129/2, nr rej. zab. 4/Arch z dnia 20.03.1964 r.

- ślad osadnictwa – neolit
- grodzisko - kultura łużycka
- ? – wczesne średniowiecze, V okres epoki brązu – halsztat (faza C, środkowo śląska podgrupa trzebnicka)

8. Kędzie, ob. AZP 71-26, st. 130/6, nr rej. zab. 1268/703/Arch z dnia

19.12.1992 r.

- osada - kultura łużycka
- osada - pradzieje

9. Korzeńsko, ob. AZP 71-27, st. 2/10, nr rej. zab. 3 /Arch z dnia 20.03.1964 r.

- grodzisko – wczesne średniowiecze

10. Korzeńsko, ob. AZP 71-27, st. 3/1, nr rej. zab. 106/Arch z dnia 01.04.1965 r.
- osada - kultura łużycka, epoka brązu
- osada – wczesne średniowiecze (faza C/D)
11. Niezgoda, ob. AZP 71-28, st. 16/1, nr rej. zab. 33/Arch z dnia 20.07.1964 r.
- cmentarzysko ciałopalne - kultura łużycka, V okres brązu, halsztat
- cmentarzysko ciałopalne - kultura przeworska, wczesny okres wpływów rzymskich
- mielerz - XVII-XVIII w.
12. Barkowo, ob. AZP 72-26, st. 78/5, nr rej. zab. 1237/672/Arch z dnia 02.08.1991 r.
- osada - kultura łużycka
- osada - kultura przeworska
- osada – pradzieje
- ślad osadnictwa – nowożytność
13. Barkowo, ob. AZP 72-26, st. 95/21, nr rej. zab. 1238/673/Arch z dnia 02.08.1991 r.
- osada - kultura łużycka
- osada - pradzieje
- ślad osadnictwa – nowożytność
14. Kędzie, ob. AZP 72-26, st. 145/5, nr rej. zab. 549/Arch z dnia 30.03.1971 r.
- osada – mezolit
- osada - kultura łużycka, halsztat
15. Karnice, ob. AZP 72-26, st. 147/7, nr rej. zab. 1267/702/Arch z dnia 19.12.1992 r.
- ślad osadnictwa - epoka kamienia
- osada - kultura łużycka
- osada – pradzieje
- osada – wczesne średniowiecze
16. Karnice, ob. AZP 72-26, st. 148/1, nr rej. zab. 1266/701/Arch z dnia 18.12.1992 r.
- osada - kultura łużycka
- cmentarzysko - kultura przeworska, wczesny okres wpływów rzymskich
- ślad osadnictwa – pradzieje
- ślad osadnictwa – nowożytność
17. Łapczyce, ob. AZP 72-26, st. 167/7, nr rej. zab. 1234/669/Arch z dnia 31.07.1991 r.

- ślad osadnictwa - epoka kamienia
 - osada- kultura łużycka
 - osada – pradzieje
18. Łapczyce, ob. AZP 72-26, st. 169/9, nr rej. zab. 1236/671/Arch z dnia 02.08.1991 r.
- osada - kultura przeworska
19. Łapczyce, ob. AZP 72-26, st. 170/10, nr rej. zab. 1232/667/Arch z dnia 01.08.1991 r.
- ślad osadnictwa - epoka kamienia
 - osada - kultura przeworska, późny okres rzymskich
 - osada – pradzieje
20. Łapczyce, ob. AZP 72-26, st. 171/11, nr rej. zab. 1233/668/Arch z dnia 31.07.1991 r.
- osada - kultura przeworska, młodszy okres przedrzymski/wczesny okres rzymski
 - osada – pradzieje
21. Łapczyce, ob. AZP 72-26, st. 173/13, nr rej. zab. 1235/670/Arch z dnia 31.07.1991 r.
- osada - kultura przeworska
 - ślad osadnictwa – pradzieje
22. Żmigródek, ob. AZP 72-27, st. 7/4
- grodzisko – wczesne średniowiecze, nr rej. zab. 9/Arch z dnia 13.04.1964 r.
 - osada – średniowiecze
 - punkt osadniczy - kultura łużycka
23. Żmigródek, ob. AZP 72-27, st. 8/6, nr rej. zab. 151/Arch z dnia 07.12.1965 r.
- osada - kultura łużycka, epoka brązu
 - osada - kultura przeworska, wczesny okres wpływów rzymskich
 - osada – wczesne średniowiecze ,X-XIII w.
 - ślad osadnictwa - epoka kamienia
 - osada - kultura łużycka
 - osada kultura przeworska, wczesny okres wpływów rzymskich
 - osada – wczesne średniowiecze, VIII-X w.
 - osada – wczesne średniowiecze, X-XIII w.
24. Żmigród, ob. AZP 72-27, st. 50/1, nr rej. zab. 171/Arch z dnia 06.12.1965 r.
- osada - kultura łużycka, epoka brązu

- osada - kultura łużycka
 - punkt osadniczy – pradzieje
 - punkt osadniczy – wczesne średniowiecze, X-XIII w.
25. Żmigród/Bychowo, ob. AZP 72-27, st. 51/2, nr rej. zab. 172/Arch z dnia 06.12.1965 r.
- osada - kultura łużycka, epoka brązu
 - osada – wczesne średniowiecze, X-XIII w.
 - osada - kultura łużycka
26. Bychowo, ob. AZP 72-27, st. 52/3, nr rej. zab. 149/Arch z dnia 20.10.1965 r.
- osada - kultura łużycka, epoka brązu
 - osada – pradzieje
 - osada - kultura łużycka
 - osada - kultura przeworska, wczesny okres wpływów rzymskich
27. Bychowo, ob. AZP 72-27, st. 55/7, nr rej. zab. 545/Arch z dnia 13.03.1971 r.
- obozowisko – kultura tardenuaska, mezolit
 - osada – neolit
 - cmentarzysko - kultura łużycka, V okres epoki brązu/halsztat
 - osada - I w. p.n.e.
 - osada - wczesny okres wpływów rzymskich
 - osada – wczesne średniowiecze
 - cmentarzysko - kultura łużycka
28. Bychowo, ob. AZP 72-27, st. 57/9, nr rej. zab. 548/Arch z dnia 25.03.1971 r.
- osada – mezolit
 - osada – neolit
 - osada - kultura łużycka, V okres epoki brązu/halsztat
 - osada – pradzieje
 - osada - kultura łużycka
29. Kędzie, ob. AZP 72-27, st. 64/17, nr rej. zab. 544/Arch z dnia 12.03.1971 r.
- osada – mezolit
 - cmentarzysko - epoka brązu
30. Bychowo, ob. AZP 72-27, st. 65/18, nr rej. zab. 547/Arch z dnia 26.03.1971 r.
- osada – mezolit
 - cmentarzysko - epoka brązu
31. Bychowo, ob. AZP 72-27, st. 66/19, nr rej. zab. 546/Arch z dnia 13.03.1971 r.
- osada – mezolit
 - osada - kultura przeworska, wczesny okres wpływów rzymskich, II-III w.